

Moslims zijn allemaal lieve pappa's en mamma's (1991)

Anneke Jos Mouthaan, een jodin die zich verbonden voelt met de vredesbeweging in Israël

Sieth Delhaas

Hervormd Nederland, 16 februari 1991

Inleiding

Tussen haar activiteiten om een Golfoorlog te voorkomen door, kreeg ze in december op de dag van de rechten van de mens, de Clara Meijer-Wichmann-penning van de Liga voor de rechten van de mens vanwege haar inzet voor de vrede. Nu, terwijl de oorlog woedt, heeft Anneke Jos Mouthaan een Nederlands steuncomité voor de Israëlische vredesbeweging opgericht.

‘Wil je eraan meewerken dat Palestijnen en Israëli's een vreedzame toekomst tegemoet gaan, dan moet je de Israëlische vredesbeweging en mensenrechtenorganisaties steunen. In de euforie die nu weer in ons land over Israël heerst, blijkt eens te meer dat Israël een speciaal plekje in de harten van de Nederlanders heeft. Maar in de Israëlische vredesbeweging wordt gezegd dat het zo niet langer kan. Er moet met de Palestijnen gepraat worden. En er moet een dialoog op gang komen, evenals een twee-statenoplossing.

Waar ik aan wil vasthouden is dat ik de joden help in de vredesbeweging en dat ik via die lijn mensen indirect met het joods-Palestijnse vraagstuk confronteer. Ik wil daarmee laten zien dat er in Israël ook stromingen zijn die vinden dat het anders moet. Op 15 januari, de dag dat het VN-ultimatum afliep, vertrok ik uit Israël. De dag ervoor had ik een bijeenkomst bijgewoond, georganiseerd door professoren van de Universiteit van Tel Aviv. Ze hadden handtekeningen verzameld onder een brief aan de regering om onmiddellijk een vredesinitiatief te nemen en daarmee te proberen een oorlog te voorkomen. Ze zeiden, als wij dat initiatief nemen, dan nemen we de wind uit de zeilen van Saddam Hoessein; Israël heeft de sleutel in handen van een diplomatiek politieke oplossing zonder oorlog, waarvan het resultaat niet alleen de veiligheidsbelangen van Israël dient, maar die van de hele regio. Inmiddels hebben driehonderd Israëli's, onder wie zestig hoogleraren, het appel getekend. Centraal in een vredesregeling zou moeten staan dat er een zone komt vrij van massavernietigingswapens.

Verder zijn vredesonderhandelingen met Jordanië, Syrië, Irak en Libanon nodig, en onderhandelingen tussen Israël en de Palestijnen. De houding van veel Nederlanders vind ik opmerkelijk. We moeten Israël helpen met plakband, wordt gezegd. Maar veel mensen, ook in de kerk, zijn selectief verontwaardigd. Men is verontwaardigd over de bommen die op Israël

worden gegooid, maar men is dat niet over de tweeduizend bombardementen per dag op de Iraakse steden.

Ik heb een oorlogsverleden

Ik heb zelf de Jodenvervolging tijdens de tweede wereldoorlog niet van dichtbij meegemaakt. Ik ben in 1930 in Indonesië geboren. Mijn vader had Indonesisch bloed en mijn moeder was jodin, maar ik heb geen joodse opvoeding gehad. Haat tegen de Duitsers heb ik wel gekend, want in 1945 kwamen we erachter dat onze hele familie weg was. Ik kende die, want voor de oorlog hadden we anderhalf jaar in Amsterdam gewoond.

Ik heb dus een oorlogsverleden, maar een ander dan de meesten die hier de oorlog hadden meegemaakt. Eigenlijk kon je er met niemand over praten, want zij hadden alles meegemaakt en mijn verhaal bestond gewoon niet. In 1973 ben ik ernstig ziek geworden, maar ik leidde iedereen om de tuin over de ware oorzaak. Ik denk dat ik er ook niet over kon praten. Tot ik in 1979 in contact kwam met dr. Bastiaans. Hij prikte met behulp van lsd het ballonnetje door. Wij woonden in Palembang en zijn met achterlating van alles voor de Jappen naar Bandung gevlucht, waar we de capitulatie meemaakten. De Jappen stopten deze Nederlanders aanvankelijk in kampen om hen zogenaamd tegen de Indonesiërs te beschermen. Na een half jaar zei mijn moeder, die een echte Amsterdamse jodin was en met wie ik in een vrouwenkamp zat: ik laat me niet vrijwillig opsluiten. We zijn het kamp uit gegaan en samen ondergedoken. Toen mijn moeder na een tijdje hoorde dat de archieven in Bandung waren verbrand, heeft ze zich met een middeltje bruin gemaakt, is naar de burgerlijke stand gestapt en heeft gezegd dat ze een halfbloed was. Als beide ouders gemengd bloed hadden, dan hoefde je niet in het kamp. Ze werd geloofd en daarna woonden wij met andere Indische mensen in een groot huis. Eigenlijk was dat een vorm van sociale verdediging, denk ik nu. In dat huis woonden ook mijn broer en mijn pleegbroer. De pleegbroer was in het verzet geweest en zat eigenlijk bij ons ondergedoken. Na een tijdje werd mijn moeder door de Japanse 'Gestapo' opgeroepen, want die had ontdekt dat ze geld naar het mannenkamp stuurde waar mijn vader zat.

Op dezelfde dag dat mijn moeder weg was gegaan en vervolgens voor een jaar de gevangenis in, werd ons huis omsingeld. Het was hen om de twee jongens te doen. Ze zijn drie uur verhoord door Japanners en Indonesiërs die met de Jappen samenwerkten, en ik stond met de andere Indisch-Hollandse mensen bij elkaar. Ik hoorde die jongens schreeuwen. Zij zijn ook de gevangenis in gegaan. Daarna ging ik de rol van mijn moeder spelen en de zorg voor geld en eten voor haar en de jongens overnemen. Naar hen kon ik elke dag toe, want ze waren zo gemarteld en geslagen dat ze in het ziekenhuis terecht waren gekomen. Ik zat voortdurend in angst, de doodstraf te krijgen. Ontzettend bang was ik ook voor mishandeling, waar je dagelijks van hoorde. Ik ben lang lid geweest van Amnesty International, maar dat krantje kon ik niet in huis verdragen, want alle streken die nu met gevangenen worden uitgehaald kende ik toen als kind van veertien al. Uiteindelijk kwam iedereen er zeer vermagerd maar gezond

uit. Na de oorlog leefden we in een soort niemandsland. Daarna kwamen de Engelse troepen en daarna de Nederlanders. Er werd veel gevochten en geschoten. Mijn broers pikten allerlei spullen van Indonesiërs die op de vlucht waren. Ik was dan altijd ontzettend kwaad. Zij zeiden dan: die rot Indonesiërs, weet je wel hoe ze ons hebben gemarteld? Ik zei: die mensen die nu vluchten zijn toch ook arme stakkers? Vandaag of morgen worden jullie gepakt en ga je er aan. Ik weet nog precies waar ik stond toen ik dat zei; de volgende dag kwamen ze niet meer thuis. Ze waren samen met een Ambonese jongen een kampong in gegaan om een radio te jatten. Een radio, moet je je voorstellen...

We hebben lang in onzekerheid verkeerd, maar we konden het wel raden. Er kwamen heel wat verminkte lijken de rivier af drijven. Jaren later hoorden we van een Nederlander die hen tegengekomen was, dat mijn broers waren gepakt en letterlijk is mootjes zijn gehakt. En op de markt werd mensenvlees verkocht. Misschien is dat met hen ook gebeurd.'

Joodse grootouders

Mouthaan: 'In diezelfde tijd, oktober, november 1945 hoorden wij wat er met mijn joodse grootouders en mijn familie in Europa was gebeurd. Toch heb ik de Indonesiërs nooit gehaat. Ik kende hun frustraties na driehonderd jaar kolonialisme. Hoewel ik toen toch niet echt goed op de hoogte was.

Zelf ben ik ook lang een koloniaal geweest, want naderhand, toen ik getrouwd was, ben ik naar Indonesië teruggegaan en mijn twee kinderen zijn daar ook geboren. We hadden bedienden en hoewel we met hen een kameraadschappelijke verhouding hadden, bleven ze toch bedienden. En over racisme gesproken, weet je dat ik nooit verliefd werd op een 'Indische' jongen? Dat zat er gewoon in. Dat vind ik nu belachelijk. Ik viel op blonde jongetjes. Als je over die dingen gaat nadenken, kom je tot de conclusie dat geweld niets oplost. Kijk maar naar die Indonesiërs, die hebben er toch ook weer een zootje van gemaakt.

Ik weet niet of het mijn verleden is en de verschillende culturen die in ons gezin samen kwamen, maar als ik contact heb met Palestijnen is er nauwelijks afstand voor mij. Niet alle mensen die ik ontmoet zijn islamitisch en het nadeel is natuurlijk dat je in het Engels met elkaar moet praten, maar het ongelooflijke van Palestijnen vind ik dat ze hun waardigheid behouden. **Ik heb** Palestijnen gesproken die in de gevangenis hebben gezeten en toch de joden niet haten. Er zijn er veel die dat wel doen, maar de mensen met wie ik contact had, zetten zich niet af tegen de joden. Op het moment dat je je afzet tegen een ander verlies je een stuk waardigheid. Vergeet niet dat die Palestijnen een overlevingssyndroom hebben.

Eerst hebben ze onder de Turken geleefd, toen onder de Engelsen en nu hebben ze de Israëli's. Daarmee hebben ze een manier van overleven aangeleerd, maar ze zijn niet verwrongen van haat. Ik heb sinds 1988 contact met Israëli'sche vrouwen en ik heb een Israëli'sche vriend die in Tel Aviv woont. Hij wilde niet mee naar Holland. Ik wilde ook blijven, maar hij heeft dagenlang op me ingesproken dat ik weg moest: je spreekt de taal niet en je bent straks een blok aan mijn been als er wat ernstigs gebeurt. Ik

was ervan overtuigd dat de oorlog zou uitbreken. Ik had dus het gevoel dat ik het zinkende schip verliet en ik zit nu voortdurend in spanning, maar ik ben niet nerveus. Ik heb er alles aan gedaan om hem daar weg te krijgen. Maar hij zit daar ook om nog van alles te doen. Hij is een man die vijftien jaar geleden zijn baan heeft opgezegd om zich volledig aan de vredesbeweging te wijden. Hij is heel principieel. Hij is al vanaf zijn zestiende vegetariër en leeft van wat de groenteboer weggooit. Hij heeft een inkomentje van 300 gulden in de maand. Natuurlijk lopen die vredesactiviteiten in Israël gevaar, maar dat was al eerder zo. Een Hollandse vrouw die ten noorden van Haifa in een kibboets woont, vertelde me dat toen er onlangs een paar Israëli's door Palestijnen waren doodgestoken – dat staat overigens niet in verhouding tot het aantal Palestijnen dat wordt gedood – een van de kibboetsleden tegen haar Israëlische man zei: 'Nou, we maken eerst de Arabieren allemaal af en dan komt dat soort als jouw vrouw aan de beurt'.

De vredesactivisten leven onder grote spanning, want ze worden ook door hun eigen volksgenoten bedreigd. Dat heb ik zelf meegemaakt. Als ik in Israël ben, demonstreer ik altijd mee met de Vrouwen-in-het-zwart in Tel Aviv of Jeruzalem. Dan roepen ze: 'Ze moeten jou doodschieten, jullie willen zeker weer hoereren met Arafat of de Palestijnen', of: 'Ga terug naar het aanrecht', en automobilisten proberen over onze voeten te rijden. Tegenwoordig hebben we politiebescherming.

Het Israëlische probleem

In Jeruzalem zijn ze achter een aantal telefoonnummers en adressen van vredesactivisten gekomen. Die mensen zijn bedreigd, er zijn ziekenauto's gestuurd met de boodschap dat hun kind een ongeluk heeft gehad. Maar ook hier in Amsterdam heeft het Palestinacomité een bedreiging gekregen, ingesproken op het antwoordapparaat. Ik hoorde aan het accent dat het een Israëli was.

We moeten niet onderschatten wat er in Nederland nu gaande is. Het gevaar bestaat dat de Arabieren en de islam als het grote kwaad worden gezien. Niet alle Arabieren zijn echter islamieten. Er zijn veel mensen die niet gelovig zijn en er zijn veel christenen onder de Arabieren. Dat anti-sfeertje werd al gekweekt voordat Saddam Koeweit binnenviel. Het hangt samen met het feit dat wij mensen een zondebok nodig hebben. Het communisme is weggevallen en nu komt de islam er voor in de plaats.

Het Palestinacomité krijgt niet genoeg Nederlanders mee, die geïnteresseerd zijn in het probleem van de Palestijnen, doordat er een joods volk was dat door de Duitsers vergast is. Het Palestijnse volk kon daar echter niets aan doen. Toen een joodse advocate onlangs een bezoek bracht aan Nederland zei ze: 'Ik begrijp jullie Nederlanders niet. Jullie hebben altijd zo achter de Israëli's gestaan en hun geholpen, waarom helpen jullie nu de Israëli's niet die in de vredesbeweging zitten?' Vandaar dat ik nu het steuncomité heb opgericht. Kijk, ik heb me nooit bemoeid met het Israëlische probleem. Mijn moeder heeft zich er ook nooit mee bemoeid; wel geld gegeven voor Israël, maar er nooit heen gegaan. Ik denk achteraf, ook uit angst. Ze zou het emotioneel niet hebben aangekund. Ik was ook nooit in Israël geweest. Toen

ik tweeënhalftjaar geleden hier in Nederland mijn vriend leerde kennen, ben ik op mijn eentje, terwijl hij nog hier was, naar Israël gegaan. Ik wilde ervaren wat er waar was van zijn verhalen. Ik ben daar toen een maand geweest en ben al gauw via vrienden van hem in de vredesbeweging terechtgekomen. Het was wel een confrontatie. Weet je, wij zijn zo afgekappt van onze familie. We gingen in 1936 terug naar Indonesië en in 1946 kwamen we weer naar Holland en dan is er ineens niemand meer. Mijn moeder zei altijd: de joden moeten assimileren, dat is de enige manier waarop het probleem wordt opgelost. Zij trouwde dus met een niet-jood, maar uiteindelijk ging het toch niet. Ze kwam uit een heel andere cultuur dan mijn vader en dat heeft ongelooflijk gebotst. Ze beweerde ook dat ze nooit gediscrimineerd was om haar jood-zijn, maar ze woonde in Holland in een joodse wijk en ging daar op school, dus die discriminatie kon je van je lijf houden, maar ik heb zelfs in Indonesië, lang na de oorlog toen ik al getrouwd was, over mij als die rot-jodin horen spreken. Nou ja, kijk eens naar de voetballers, die jonge jongetjes die ze voor rot-jood uitschelden, die moeten dat toch ook van thuis hebben, dat verzin je toch niet?

Door de Nederlandse vredesbeweging, waar ik sinds 1981 mee bezig ben, heb ik oog gekregen voor minderheidsgroeperingen. Het feit dat mensen onderdrukt worden om kleur, ras, sekse of geloof, nou, daar moet je voor opkomen. Niet met de illusie dat je veel kunt veranderen, maar wel vanuit het bewustzijn dat je een verantwoordelijkheid hebt. Wat je kunt doen moet je ook doen. Ik vind het heel goed dat de rabbijnen hier contact hebben gehad met de moslims. Als je elkaar kent heb je minder angst. Als feministe kan ik het er natuurlijk niet mee eens zijn dat de vrouwen binnen de islam voor de wet worden gediscrimineerd, want de vrouw is daarin maar de helft van de man waard, maar ik denk dat ook dat een kwestie van tijd is. Maar moslims zijn allemaal heel gewone mensen, lieve mamma's en pappa's die druk met hun kinderen bezig zijn, die proberen zoveel mogelijk van het leven te maken. Terwijl het leven zoals in de Gazastrook echt van treurnis aan elkaar hangt.'

Je moet de straat op

Sinds de oorlog uitgebroken is, is in de bezette gebieden de avondklok ingesteld. In de praktijk is het echter een vierentwintig uren uitgaansverbod. De vrouwen mogen dan twee uur per dag boodschappen doen, maar aangezien er nauwelijks aanvoer van levensmiddelen is, dreigt er regelmatige hongersnood. Daarnaast is bekend dat er slechts voor een vijfde deel van de Palestijnen verouderde gasmaskers beschikbaar zijn gesteld. Bovendien worden ze niet door sirenes gewaarschuwd als er een aanval op Israël is.

Ik weet niets af van Vietnam, want toen was ik nog een huisvrouw die probeerde haar hoofd boven water te houden, maar ik weet wel hoe op den duur door die Vietnamdemonstraties de publieke opinie veranderde. Dat is ook wat ik nu tegen iedereen zeg: ja moet de straat op, je bent het gewoon verplicht. Mijn vriendin moest bij de vredesdemonstratie laatst in Amsterdam op haar kleinkinderen passen maar ik vond dat ze dat eigenlijk niet kon maken.

We moesten Lubbers toch laten weten dat we het niet eens zijn met deze oorlog?

Je kunt op dit moment twee soorten mensen onderscheiden: de ene gaat hamsteren en de andere heeft niet door wat er aan de hand is. Ik vrees dat we een zwarte eeuw tegemoet gaan, want verstoring op allerlei terrein, ook tussen mensen, is dermate dat dat in tientallen jaren niet meer goed te krijgen is. En dan hoor je mijnheer Van Eekelen vertellen dat hij in dat gebied een leger vanuit Europa wil stationeren om de zaak te herordenen. Hoe is het mogelijk dat mensen met zo'n koloniale denkwijze op zo'n post zitten? De Amerikanen willen in dat gebied een basis hebben. Het zou kunnen dat ze Israël als basis toch te wankel vinden. Kijk, Baker en Bush waren vorig jaar heel kwaad op Shamir toen hij niet inging op het plan van Baker, terwijl het gedonder met de Palestijnen maar voortduurde. De Amerikanen hebben in het Midden-Oosten nu een steunpunt gecreëerd. Ik heb het idee dat ze Saddam Hoessein erin hebben laten lopen. Je kunt het niet bewijzen, maar een Amerikaanse dienstweigeraar vertelde op de televisie dat hij in het voorjaar van 1990 een woestijntraining kreeg. Hij snapte niet waar dat voor nodig was, hij was gelegerd in Duitsland, het communisme was voorbij, de dienstdtijd verkort, er zou een troepenvermindering komen, en toen ineens die woestijntraining. Er is een theorie daarover heb ik een artikel in *Le Monde* gelezen dat de oorlog lang tevoren is vorgekookt. Toen de Amerikanen vonden dat Saddam te veel macht kreeg, hebben ze hem erin laten lopen. De Amerikaanse ambassadrice is vooraf geconsulteerd door Saddam Hoessein over een aantal geschilpunten met Koeweit. Ze heeft toen gezegd: wij zullen ons er niet mee bemoeien. En toen moet Saddam hebben gedacht, dan pakken we toch heel Koeweit. Het verbazingwekkende is dat ik binnen het *Comité Anti Golf Oorlog* met jongeren samenwerk die of politicoloog zijn of journalist, die het ook gelijk zo duidelijk doorzagen, evenals de mensen van *Vrouwen voor Vrede* in Amsterdam. Het zijn vooral vrouwen, die niet zo enthousiast zijn van al die toys-for-the-boys. Anderen in de vredesbeweging hebben het niet door, want Saddam moet maar eens worden aangepakt. Ach, vier jaar geleden demonstreerde ik ook al tegen Saddam Hoessein omdat hij de Koerden uitroeide, maar toen luisterde er niemand.'